

30-yanvar
2025-yil 4 (1 106)

XXI ASR

I J T I M O I Y - S I Y O S I Y G A Z E T A S I

@21asr.uz

@XXIasr_yangiliklari

@asrgazetası

@XXI_asr@mail.ru

@xxiasrgazetası

@XXIasrgazetası

Gazeta 2004-yil 1-yanvardan chop etila boshlagan

МУЛОҚОТ

O'zLiDeP ДЕПУТАТЛАРИ ХУДУДЛАРДА

Анъанага кўра айни кунларда O'zLiDePning Олий Мажлис Қонунчилик палатасидаги фракцияси аъзолари ҳудудларга чиқиб, аҳоли билан юзма-юз мулоқотлар ўтказмоқда. Сайловчиларнинг муаммо ва таклифлари юзасидан самарали депутатлик назоратини ўрнатиш, муаммоларни манзилли ҳал этиш чорасини кўришишмоқда. Бугун ана шундай учрашувлардан айримларини эътиборингизга ҳавола қиласиз.

САВОЛЛАР, МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР

ОЛИЙ МАЖЛИС ҚОНУНЧИЛИК
ПАЛАТАСИДАГИ O'zLiDeP ФРАКЦИЯСИ
РАҲБАРИ, ПАРТИЯ РАСИСИ АКТАМ ХАИТОВ
БОШЧИЛИГИДАГИ ГУРУҲ АЪЗОЛАРИ
ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИНИНГ ЗАФАРОБOD,
ПАХТАКОР, АРНАСОЙ, ДЎСТЛИК ҲАМДА
ФОРИШ ТУМАНЛАРИДА БЎЛДИЛАР.

Таъкидлаш керакки, сайловчилар билан ўтказилётган деярли барча учрашувлarda маҳаллий кенгашлардаги депутатлик гуруҳи аъзолари, партия фаоллари, электоратар "маҳалла еттилиги" вакиллари қатнашишмоқда.

Бу бекиз эмас, албатта. Чунки айнан ҳалк, сайлаган ноиблар ва маҳалла фаоллари жойларда амалга оширилаётган ислоҳотлар жараёни билан

яқиндан таниш, аҳоли билан кундаклик мулоқотда бўлиб, уларнинг дарду ташвишларини аниқ биладиган инсонлар хисобланади-да. Қолаверса, улар маҳаллий шарт-шароитлардан яхши хабардор. Ҳудудлардаги катта-кичик ютуқ-камчиликлардан тўла хабардор, дессан янглашимайиз.

Шунинг учун аҳоли билан кечётган жонли мулоқотлар расмиятчиликдан холи, самимий ва очик ўтмоқда. Тадбиркорлар, маҳаллий кенгаш депутатлари, партия фаоллари билан бўлиб ўтган қизиқаралар сухбатлар, савол-жавоблар тафсилоти билан газетамизнинг навбатдаги сонларида танишасиз.

O'zLiDeP Жиззах вилоят кенгаси матбуот хизмати

Ҳаёт ҳикмати**Жалолиддин РУМИЙ:**

Яхшилик изла,
тўғрилик изла,
гўзаллик изла,
аммо айб излама.

Ижобий ўзгаришлар
шиддатининг ёрқин
эътирофи

3.

Чиқинди қабул
қилувчи банкоматлар
керак...ми?

4.

Сенатор ёшлар
билин учрашди

5.

Беҳбудий
қандай тўй қилган?

6.

ИЖОБИЙ ЎЗГАРИШЛАР ШИДДАТИНИНГ ЁРҚИН ЭЪТИРОФИ

ИКЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИНИНГ САЛБИЙ ОҚИБАТЛАРИ ЯҚҚОЛ СЕЗИЛАЁТГАНИ ВА МАМЛАКАТИМИЗДА ЭКОЛОГИК ТОЗА ИҚТИСОДИЁТГА ЎТИЛАЁТГАНИ ХУСУСИДА

...Ўтган ҳафтанинг охирги кунлари эди. Эл қатори камина ҳам оила аязолари билан уйда дам олаётганди. Бундай лаҳзаларда иш билан боғлиқ масалаларни унтишга ҳаракат қилиниши табий, албатта.

Бирор журналист-мұхабир зоти борки, ҳордик маҳали ҳам бирор янтилик топсан, унинг мөхиятими зудлиқда ўқувчиларимга етказасым дейді. Бинобарин, ижтимоий тармоқда пайды бўйган “Қирғиз Республикаси Президенти Садир Жапаров Ўзбекистонга келди”, деган хабар диктатимни тортмасдан қомасди. Чунки одатда ташрифлар олдиндан эълон қилинади. Бу сафар эса...

Касб тақозоси нуқтаи назаридан расмий каналлар орқали воқеанинг кенгроқ тағсилотини излай бошладим. Турли аҳборот манба-ларининг маълумотларини қиёсладим. Ўзимча ҳар ҳил тахминларни таҳлил қиласган бўлдим.

Аммо орадан кўнглийтада роҳбарни янада ривожлантиришнинг долзарб масалалари хусусида атрофлича сўз юриттиди. Ўзаро товар айрбошаши ҳажми жадол ўсиб бораётгани, 2024 йилда 1,1 миллиард доллардан ошганнан мумнунтли билан қайд этилди.

Ҳозирда “Шовот-Тошовуз” чегараолди савдо зонаси биргалиқда барпо қилинмоқда. Саноат кооперацияси, энергетика, транспорт ва логистика, қишлоқ ҳўжалиги ва сувдан фойдаланни соҳалариди яқин ва ўзаро манбаатли ҳамкорлик изчил давом эттириляти. Ҳудудлараро алоқалар ва маданий-гуманитар алмазнувларнан қелишиб генгайб ҳораётиди.

Мехмон Тошкент шаҳрида Гурбангули Бердимұхамедовнинг “Накыда göwheri” (“Тағфуқ гавҳары”) номли янги китобининг ўзбек тилидаги нашри тақдимоти ўтказилгани учун Туркманистон раҳбарияти номидан Ўзбекистон етакчисига чукур миннатдорлик изҳор кува-нарлидид.

Шу куни медиа-экспертлар эътиборини яна бир хабар ўзига килган рост. У ҳам Садир Жапаровнинг ижтимоий тармоқдаги саҳифасига ёзган самимий фикрлариди: “Етти вилоятимизнинг ҳар бирда мана шу “Амирсои” дек тог-чанги куороти булиши мумкин эди. Лекин амалда улар бизда ўйқ. Нимага? Негаки, биз мустақилликка эришганимиздан бўён оддий одамлардан тортиб, то Президентнанга ҳаммамис факат сиёсат билан шуғулландик. Бизда ҳар куни митинг, ҳар куни тўй бўлди. Иқтисолидёт, туризм ва бошқа муҳим соҳаларга жиддий эътибор қаратмадик”.

Қўйшиш давлат раҳбари куюнчаклик билан ёзган мулҳазаларни ўйқ эканман, мен унинг замарида янги Ўзбекистондаги ижобий ўзга-ришлар шиддатининг ёрқин эътирофини хис килдим. Аслида ҳам бу “пост”дан бошқа маъно чиқариши мушкул. Зоро, Садир Жапаров юртимиздаги ўзгаришларга САМИМИЙ ҲАВАС НЕГИЗИДА Қирғизистонда вақтида ислоҳотлар килинмаганини тигла олгати.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ва Қирғиз Республикаси Президенти Садир Жапаровнинг Бўstonлиқда бўйл үтган қисқа муддатда учрашиви айнан норасимилиги билан ҳам аҳамиятга эга. Чунки

бир пиёла чой устидаги бундай мулоқотларда раҳбарлар кўпроқ очиқлик позициясини танлайди. Иккни томонлама муҳим бўлган ёхуд минтақавий жиҳатдан долзарб масалалар ҳеч қандай босим ва маҳбуриятсиз, регламентсиз кўриб чиқилиди. Пировардида бундан факат иккни ҳалк ютади. Етакчilar дустлиги орқали қардosh элларнинг узвий ришталари янада мустахкамланади.

“Накыда göwheri”нинг ўзбек тилидаги нашри

Норасмий учрашувердан бир кун ўтиб навбатдаги “weekend” бошланди. Қизиги шундаки, Шавкат Мирзиёевнинг янги иш ҳафтаси ҳам яхши қўшичилик муносабатларини янада мустахкамлашади. Йўйидаги муҳокамалардан “старт” олди. Давлатимиз раҳбари 27 январь куни сиёсий масалатлашувлар доирасида мамлакатимизда бўйл турган Туркманистон Вазирлар Мажхамаси Раисининг ўринбосари, ташкада ишлар вазири Рашид Мередовни қабул килиди.

Үнда дўстлик ва стратегик шерпиклар алоқаларини янада ривожлантиришнинг долзарб масалалари хусусида атрофлича сўз юриттиди. Ўзаро товар айрбошаши ҳажми жадол ўсиб бораётгани, 2024 йилда 1,1 миллиард доллардан ошганнан мумнунтли билан қайд этилди.

Ҳозирда “Шовот-Тошовуз” чегараолди савдо зонаси биргалиқда барпо қилинмоқда. Саноат кооперацияси, энергетика, транспорт ва логистика, қишлоқ ҳўжалиги ва сувдан фойдаланни соҳалариди яқин ва ўзаро манбаатли ҳамкорлик изчил давом эттириляти. Ҳудудлараро алоқалар ва маданий-гуманитар алмазнувларнан қелишиб генгайб ҳораётиди.

Мехмон Тошкент шаҳрида Гурбангули Бердимұхамедовнинг “Накыда göwheri” (“Тағфуқ гавҳары”) номли янги китобининг ўзбек тилидаги нашри тақдимоти ўтказилгани учун Туркманистон раҳбарияти номидан Ўзбекистон етакчисига чукур миннатдорлик изҳор кува-нарлидид.

Шу куни медиа-экспертлар эътиборини яна бир хабар ўзига килган рост. У ҳам Садир Жапаровнинг ижтимоий тармоқдаги саҳифасига ёзган самимий фикрлариди: “Етти вилоятимизнинг ҳар бирда мана шу “Амирсои” дек тог-чанги куороти булиши мумкин эди. Лекин амалда улар бизда ўйқ. Нимага? Негаки, биз мустақилликка эришганимиздан бўён оддий одамлардан тортиб, то Президентнанга ҳаммамис факат сиёсат билан шуғулландик. Бизда ҳар куни митинг, ҳар куни тўй бўлди. Иқтисолидёт, туризм ва бошқа муҳим соҳаларга жиддий эътибор қаратмадик”.

Қўйшиш давлат раҳбари куюнчаклик билан ёзган мулҳазаларни ўйқ эканман, мен унинг замарида янги Ўзбекистондаги ижобий ўзга-ришлар шиддатининг ёрқин эътирофини хис килдим. Аслида ҳам бу “пост”дан бошқа маъно чиқариши мушкул. Зоро, Садир Жапаров юртимиздаги ўзгаришларга САМИМИЙ ҲАВАС НЕГИЗИДА Қирғизистонда вақтида ислоҳотлар килинмаганини тигла олгати.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ва Қирғиз Республикаси Президенти Садир Жапаровнинг Бўstonлиқда бўйл үтган қисқа муддатда учрашиви айнан норасимилиги билан ҳам аҳамиятга эга. Чунки

хаводек зарур, иборасини кўлларди. Глобаллашув дэя таърифланғанда XXI асрдаги аён ҳақиқатни қарангни, сув ва ҳавомизнинг, кислород манби бўлган табиатимизнинг ўзи муҳофазага мухтож бўйл қолди.

Шунинг учун ҳам Янги Ўзбекистонда мукобил энергия тизимини ривожлантириши мақсадида изчил ислоҳотлар олиб борилмоқда. Мисол учун, охирги уч йилда жойларда 3,5 гигаваттлиг 16 та йирик кўшбаш шамол электр стансияси ишга туширилди, 35 та қичик ГЭС курилди. Саноатда “яшил энергия” сертификати жорий қилинди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Ҳеч кимга сир эмас, мазкур давлат дастуридаги ённинг ҳаммада ҳар куни митинг, ҳар куни тўй бўлди. Иқтисолидёт, туризм ва бошқа муҳим соҳаларга жиддий эътибор қаратмадик”. Ҳозирда “Шовот-Тошовуз” чегараолди савдо зонаси биргалиқда барпо қилинмоқда. Саноат кооперацияси, энергетика, транспорт ва логистика, қишлоқ ҳўжалиги ва сувдан фойдаланни соҳалариди яқин ва ўзаро манбаатли ҳамкорлик изчил давом эттириляти. Ҳудудлараро алоқалар ва маданий-гуманитар алмазнувларнан қелишиб генгайб ҳораётиди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Ҳеч кимга сир эмас, мазкур давлат дастуридаги ённинг ҳаммада ҳар куни митинг, ҳар куни тўй бўлди. Иқтисолидёт, туризм ва бошқа муҳим соҳаларга жиддий эътибор қаратмадик”.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

Сўнгига йиллардаги жадаллик турғани мумкин макомларни айланғанинг кўрсатиб туриди. Бу борада давлат дастури лойҳасида ишлаб чиқилиб, бир ой давомида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Қарийб 11 миллион киши лойҳа билан танишиб, кўплаб тақлифларни илгари сурди.

</

ДИҚҚАТ: ЖАМОАТЧИЛИК МУҲОКАМАСИГА ТАКЛИФ

ЧИҚИНДИ ҚАБУЛ ҚИЛУВЧИ БАНКОМАТЛАР КЕРАК...МИ?

ЧИҚИНДИЛАР СУВ ТОШҚИНИ ВА АВАРИЯ САБАБЧИСИ

Таҳлилларга кўра, инсон бир кунлик фаолияти давомида ўртача 1-1,5 килограм чиқинди ҳосил қилинадиган экан. Ўзбекистонда ҳар йили 5,2 миллион тонна маший чиқинди тўпланди ва ушбу чиқиндиларнинг 4,7 миллион тоннаси мавжуд корхоналар томонидан қайта ишланади. Содда қилиб айтсак, бу хизмат чиқиндихоналар ҳажмини нақд беш баробарга қисқартиради.

Аммо шунга қарамай йўл четлари, лоток ва бошқа гавжум худудларда ҳали тоннала турли ичимликларнинг елини, тунука ва қоғозлини идишлари сочилиб ётиди. Айниқса, автомобиль йўллари, халқаро аҳамиятни молик трассанинг иккиси томони узра елини хатталаш курдиди, баргидай ҳўлпираф турганини сиз ҳам кўргандирисиз!

Эътибор беринг: ҳар йили дунё бўйлаб 2 миллиард 12 миллион тонна чиқинди ҳосил килинадиган экан. Бу салким Япониянинг Фужи тоги ҳажмига ёки 200 мингта Эйфель минораси оғирлигига тенг. Ушбу чиқиндиларнинг 1,3 миллиард тоннаси озиқ-овқатдан иборат бўлиб, бу инсон истеъмоли учун ишлаб чиқарилган барча озиқ-овқатнинг тахминан учдан бир кисми деганидид.

Масаланинг яна бошқа томони ҳам бор. Дунёда чиқиндиларнинг тури кўп. Масалан, уй-жой хўжаликлиридан чиқадиган маший чиқиндилар ҳамда газеталар, журнallar, китоблар, картон ва бошқа қоғоз маҳсулотларини ўз ичига олган қайта ишланадиган чиқиндилар нисбатан хавфсиз чиқиндилар сирасида киради. Электрон, қурилиш-тазмirlash, саноат ташланмалари, энергетик ичимлик кутилари, алюминий, пўлат каби металл, шиша, елини идишлар ҳамда бошқа шу турдаги пластмасса чиқиндилари хавф дарражаси юқори ҳисобланади.

Хўш, қандай омилларга кўра чиқиндиларнинг хавф дарражаси бундай белгиланган?

Озиқ-овқат, қоғоз ва бошқа хавф дарражаси нисбатан кам оғарман чиқиндилар бошқаларига қараганда тезроқ парчаланади. Аммо металл, шиша ва пластмасса чиқиндиларнинг нураш муддати узоқ. Жумладан, темир бир неча йилдан 10-20 йилгача, никель, хром ва бошқа металл қопламалар эса 50-100 йил ёки ундан ортиқ вақтда деградацияга учрайди. Пластмасса чиқиндиларнинг парчаланиши 20 йилдан 500 йилгача давом этиши мумкин экан. Шунга қарамай, у бутунлай йўқолиб кетмайди. Шиша эса табиатда таназузл ёки бузилишга учрамасдан, минимум 4000 ёки 5000 йил давомида сакланishi мумкинлиги исботланган.

Энди танганинг бошқа томонига назар ташлайлик: юқорида пластмасса чиқиндилари бутунлай йўқолмаслигини айтдик. Хўш, унда улар қаерга фойд бўлади? Гап шундаки, пластмасса чиқиндилари деградация якунидаги кўз илғамас заррачаларга айланади ва енгиллиги боис ҳавода эркин кезиб юради. У инсон танасига нафас йўллари орқали ўтиб, жуда оғир асароти касалликларни чиқарикан. Сизнинг миянгизга ҳам пластик чиқиндиларни шунчак кўмий кўя қолса бўймайдими, деган фикр келган бўлса ажаб эмас. Пластмасса тупроққа кўмилгач, вақт ўтиб ўзидан зарарли кимёвий моддалар ишлаб чиқара бошлайди. Ушбу моддалар нафақат тупроқни, балки ер ости сувларини ҳам зарарлайди. Оқибатда уша

худуд узок, йиллар яроқсиз ҳолатга келади, экотизими ишдан чиқади.

Ағуски, пластмасса чиқиндиларнинг бу каби салбий оқибатлари маълум бўлса-да, дунё саноати пластик ишлаб чиқариши камайтиргани йўқ. Аксинча, инсоният яраландан бўён ишлаб чиқилган 8,3 миллиард тонна пластмассанинг тенг ярми охирги 13 йилда кадоқланган.

Қайд этиши жоизки, сўнгги вактларда Ўзбекистонда ҳам шиша, металл ва пластмасса буюмлари миқдори кўпайиб бормокда. Бунга ушбу маҳсулотларнинг арzonлиги, чидамлилиги ва бошқа кулайликлари сабаб бўлмоқда. Чиқинди йигувчиларнинг етишмаслиги, соҳадаги моддий-техник таъминотнинг етарли даражада эмаслиги ва аҳолининг маший маданияти шаклланмагани яна бошқа муаммоларни ҳам келтириб чиқармоқда. Мисол учун, асосан куз ва баҳор ойларидаги йўлларни сув босади. Автомобилларнинг қатнов йўлларига улоқтирилган шиша, металл ва пластик идишлар сабаб турли авария хотатлари ҳам кузатилади.

БИЗДА ТАКЛИФ БОР!

Шу ўринда ҳақли савол туғилади? Хўш, чиқинди тўпловчилар етишмас экан, унда қандай қилиб ҳудудларни самарали тарда тозаласа бўлади? Одамлар ўртасида бу масалага оид тушунчаларни қандай шакллантириш мумкин? Тарғибот-ташвиқот ишлари натижага берадими?

Биз мамлакатимиздаги **турли бозор, истироҳат боғлари, жамоат транспортлари тўхтас жойлари ва бошқа одамлар гавжум масканларда экологик хавфсиз, кўёш энергияси асосида ишловчи чиқинди банкоматларини ташкил этишини таклиф килмоқчимиз!**

Ана шу амалиёт орқали мамлакатнинг экологик ҳолатини яхшилаш мумкин. Айниқса, қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш кўлами кенгаяди, экология хавфсиз чиқиндини қайта ишлаш тизими жонланади. Қолаверса, аҳолини Европа ёки бошқа ривожланган давлатлардагидек, фақат белгиланган жойгагина чиқинди ташлаш кўнижаси пайдо бўлади.

Агар ҳозирги кундагидек турли тўловлар ёки нақд пул олиш банкоматларига ўхшаш маҳсус қурилма-яшиклар фақат катта шаҳарларда эмас, балки аҳоли зич яшайдиган ҳудудларда ҳам кўпроқ ўрнатилса, одамлар чиқиндиларни алоҳида тоифаларга, мисол учун, қоғозни қоғозга, пластмассани пластик бўлмага ажратиб солиши ўрганидилар. Шунингдек, ушбу қурилмаларнинг шарофоти билан қайта ишлашга йўналтирилган материаллар ҳажмини сезиларни кўпайтиришига эришиш ҳам мумкин.

Ушбу лойиҳани тўрт босқичда амалга ошириш мумкин. Илк босқичда Ўзбекистон Республикаси бўйлаб чиқиндиларни йиғиш ва қайта ишлаш тизими таҳлил қилиниб, аҳоли ва коммунал хизматлар билан интервьюлар ҳамда сўровномалар ўтказилиши лозим. Бундан ташқари, ҳудудларда чиқинди ажратишига қаратилган тизимнинг ишлаши учун зарурӣ инфратаузимла фаолиятини ўрганиш мақсадга мувофиқ.

Кейинги босқичда чиқиндини саралаш учун контейнерлар турлари ва локациялари белгиланади. Лойиҳа муҳокамага кўйилиб, хужжатларга керакли тўлдириш ва ўзгаришлар киритилади. Ушбу йўналишида аҳолини тренинглар, семинарлар, тарғибот кампаниялари орқали ўқитиш мақсадга мувофиқ.

Лойиҳанинг навбатдаги босқичида "Эко-чиқинди банкоматлари" ўрнатилиб, чиқиндилар тоифаларга ажратилиб, ташиб жараёнда аралаштириб юбормаган ҳолда қайта ишлаш пунктларига етказилади. Ушбу босқичда "Эко-чиқинди банкоматлари"дан фойдаланиш бўйича турли имтийози ролик баъзи тарғибот материаллари ишлаб чиқилади ҳамда ОАВ орқали узлуксиз намойиш этиб борилади. Бундан ташқари, давлат

мобиъ иловаси ишлаб чиқилиши зарур. Уни юклаб олган одам банкоматда керакли маълумотларни хижжалаб тўлдириб ўтирамайди. Бор-йўғи бир маротаба иловани юклаб телефонига ўрнатиш жараёнда маълумотларни тўлдиради. Чиқинди ташловчи мазкур қурилмадан фойдаланиш жараёнда QR-кодни сканерлайди ёки идентификация рақамини киригади. Шундан сўнг, чиқиндининг турли оғирлиги ва бошқа хусусиятлардан келиб чиқиб, банкомат ми-

ва хусусий шерикчилик асосидаги Чиқиндиларни қайта ишлаш марказлари фаолиятини турли имтиёзлар ва преференциялар орқали рағбатлантириш мақсадга мувофиқиди.

Лойиҳанинг охирги босқичида "Эко-чиқинди банкоматлари"нинг самарадорлиги бахоланади. Ушбу жараёнда аҳоли иштироқи ўрганилиб, банкоматларнинг мамлакат атроф-муҳитига ва экологик натижаларни таъсири таҳжил этилади.

Лойиҳа учун бюджет, давлат ва хусусий сектордан грантлар ва сармоялар ажратилиб, "Эко-чиқинди банкомат"лари ва ушбу лойиҳани фаол ишланиш учун зарур бўлган бошқа техник материалларни маҳаллий бозорда шакллантириш, шу соҳага якин тадбиркорлар орасида тендер ёзлонганини орқали "Эко-чиқинди банкоматлари"ни ишлаб чиқаришини йўлга кўйиш самарали натижага беради.

Лойиҳа раҳбари, экологлар, коммунал хизматлар ходимлари, ўқитувчилар, жамоатчилик билан ишлаб бўйича мутахассисларни тайёрлаш ва мавжуд кадрларни қайта тайёрлаш ишларини ташкил этиши жараённинг сифатли амалга оширилишида мухим омил ҳисобланади.

Чиқиндиларни қайта ишлаш тизимини замонавийлаштириб, рақамли смарт шаклига келтириш учун Аддия, Экология, атроф-муҳитни муҳофаза кўлиш ва иқлим ўзгариши, Курилиш ва уй-жой коммунал хўжалиги ҳамда Олий таълим, фан ва инновациялар вазириларни хузуриданаги Инновацион ривожланниш агентлиги, давлат Солиқ қўмитаси, Нодавлат нотижорат ташкилотлари миллий ассоциацияси ва бошқа тегиши мутасадди ташкилотларнинг ҳамкорлиқдаги кўмаги ниҳоятда зарур.

ҚАЙ ТАРТИБДА ИШЛАЙДИ?

"Эко-чиқинди банкомат"лари чиқинди кўп тўлнадиган ҳудудларга ўрнатилади. Улар кўёш баҳареялари ва шамол ваарраклари асосидаги кувват олишига мўлжалланади ҳамда узлуксиз ишловчи симсиз маҳаллий тармоқ (Wi-Fi) билан таъминланади. Даставвал мижозлар пластик идишларни "Эко-чиқинди банкоматлари"нинг тегиши кутишига жойлади. Мисол учун, бир фуқаро елини идиш (баклажани) "Пластмасса" ёзувни остидаги түнукдан ана шу банкоматга ташлади, дейлик. Курилма маҳалсус асбоб (сенсор) ёрдамида ташланган буюнинг пластик, темир ёки қоғозлигини аниқлайди. Чиқинди тури мансублиги мос келсагина, уни қайта қилиди. Сўнг ташланган буюнинг оғирлигини ўтчайди. Шундан келиб чиқиб, мижозга тўловни амалга оширади.

Кейинги босқичда чиқиндини саралаш учун контейнерлар турлари ва локациялари белгиланади. Лойиҳа муҳокамага кўйилиб, хужжатларга керакли тўлдириш ва ўзгаришлар киритилади. Ушбу қурилма бугунги кунда АҚШнинг баъзи штатларида фойдаланади. Курилма қутиларни қабул қиливчи бундай банкоматларнинг ҳамкорлиқдаги кўмаги ишлаб чиқариши устида бош қотирмоқда.

ХУЛОСА ЎРНИДА

Мазкур лойиҳа таклифи Тадбиркорлар ва ишлармонлар ҳаракати – Ўзбекистон Либерал демократик партияси томонидан "Ўзбекистон – 2030" стратегиясининг "Атроф-муҳитни асрараш ва "яшил иқтисодиёт" йилида амалга ошириш бўйича давлат дастурни жамоатчилик муҳокамаси доирасида www.uzbekistan2030.uz порталига юборилди.

Чиқиндиларни қайта ишлаш ва ажратишнинг жорий қилинини таъминлашга кўмаклашувчи, аҳолининг экологик онги ва масъулиятни оширувчи, атроф-муҳитни муҳофаза кўлиш ва чиқиндиларни қайта ишлаш орқали табиий ресурсларни тежашга ёрдам берувчи ушбу лойиҳа таклифи тез орада амалиётта жорий этилишини кутиб қоламиз.

Абдулла ЧИМИРЗАЕВ,
ложиҳа мувалфи

Ушбу банкоматдан осон фойдаланиши йўлга кўйиш мақсадида, ЭЧБ (Эко-чиқинди банкомати)

ФАОЛИЯТ

ПАРТИЯ ЛОЙИХАЛАРИ

ДАВРА СУХБАТИ

БИР ДЕПУТАТ – ЮЗ АЁЛГА КҮМАКЧИ

Юртимизда хотин-қизларни
хар томонлама күллаб-куватлаш,
жамиятдаги ўрнин ошириш,
тадбиркорликка кенг жалг қишиш
катор ибратли ишлар амалга
оширилмоқда.

Бу борада Ўзбекистон Либерал-демократик партияси томонидан амалга оширилаётган истиқболли лойиҳалардан бирни "Бир депутат – юз аёлга күмакчи" лойиҳаси доирасида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган тадбиркор, халқ депутатлари Жиззах вилоятини кенгаша депутати Шароф Нориевнинг амалий ишлари таҳсинга сазовор.

Шарофат опа бошқарувидаги "Гулчи опа" МЧЖ кластери томонидан томорқачиликни ривожлантириш максадида Шароф Рашидов тумани Олмачи маҳалласидаги хонадонларда кичик иссиқхоналар барпо этишга киришиши. Этишиборли томони, мазкур хонадонларда иссиқхона фаолиятини йўлга кўшиш максадидага гул кучатлари, ургулик белгут тарқатилди. Етишиборли махсулотларни шу ернинг ўзида сотиб олиши йўлга кўйилди. Томорқачилик билан шугуланаётган оиласлар рўзгорига барака кириди.

Аёлларни касб-хунарга ўқитиш максадида "Агробанк" АТБ филиали билан ҳамкорликда ўкув курси ташкил этилди. Унда 22 та йўналиш бўйича машҳулотлар ўтказилмоқда. Анъанавий сабзавот ва қуқат, гул этиши, ришидан тортиб, кулуңпай, кўзикорин каби сердаромад ўнлаб йўналишларга оид билим

берилти. Машғулотлар тажрибали тадбиркорлар томонидан амалиётига уйғун ҳолда олиб бориллаётгани жуда кўл келмоқда. Кунонарлиси, бу ерда билим ва кўнгима олган аёлларга тижорат банклари томонидан энг кам миқдори 5 миллион сўмлик молиявий хизмат пакетлари тақдим этиляти.

Шунингдек, кластер қошида бир қанча иссиқхоналар, ўйтай тайёрлаб бериш, эшик, ромлар тайёрлаш цехи, овқатланыш ва бошқа майший хизмат кўрсатиш шоҳобчалари фаолияти йўлга кўйилган.

Айни пайдада вилоятнинг турли туманлардан келиб, мазкур ўкув курсини тутагтан юзлаб хотин-қизлар аллақачон ўз тадбиркорлик фаолиятини босхлаб юбордилар.

Баҳром МИРЗАҚОБИЛОВ,
"XXI asr" мухбири

O'zLiDeP ВАКИЛИ

ҲАР ДОИМ ЭЛ ОРАСИДА

Депутатлик бу – факат сиёсий лавозим эмас, балки жамиятнинг ривожи, ахоли фаровонлигини таъминлаш ва ижтимоий адолатни қарор топтириш учун масъуль бўлган шахс. Унинг барча қарорлари жамоат манбаатларига асосланган бўлиши шарт.

Бухоро вилояти Когон шаҳридаги 4-Арабчона сайлов оқругидан маҳаллий кенгаш депутатлигига сайланган Мустафо Мамедов буни чукур хис этди. Унинг ҳуқуқий ҳужжатлар билан ишлашдан ортиб, мухим сиёсий тадбирлардан бўшаб, сайловчилар ҳузурига ошиқидаган одати бор.

Хусусан, яқинда "Арабхона" МФЖ ахоли билан учрашув хам шундай кутилмаганда бошлианди. Ахолининг умумтаълим мактаблари атрофидаги ўйларни асфальтлаш, кўп қавати уйларга кузатув камераларини ўрнатиш, ҳудудни ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш борасидаги молиявий муаммоларни ўрганган халқ вакили мазкур масалалар бўйича тегиши мутасадди ташкилотларга депутатлик сўрови иборишини маълум қилди.

Ўша куни депутат ташабbusi билан маҳалла худудини кўкаламзорлаштириш борасидаги эзгу анъана давом этирилиб, 70 туддан зиёд мевали ва манзарали дарахт кўччатлари ўтказилди. Натижада Арабхона маҳалла худудига қадалган низомларсони 770 тага етди.

Шундан сўнг ҳалқ вакили маҳалла ва партия фаоллари ҳамроҳлигида худуддаги кўп қавати уйларда истиқомат қилиб келётгантан кекса ва ногиронлиги бўлган эҳтиёжманд фуқаролар холидан хабар олиб, бу турдаги озиқ-овқат маҳсулотларни тарқатига ҳам ултурди.

Излаган имкон топар, деб шуни айтсалар керак-да.

Асхор ИСТАМОВ,
"XXI asr" мухбири

хуқуқ

МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ БУЗГАН ТАДБИРКОР

Фан, адабиёт ва санъат асарига мулалифлик ҳуқуқи уни яратиш факти бўйича юзага келди. Мулалифлик ҳуқуқининг юзага келиши ва амалга оширилиши учун асарини рўйхатдан ўтказиш ёки бирон-бир бошқа расмийтилика риоя этиши талаб қилинмайди.

"Мулалифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида"ти қонуннинг 10-моддаси.

Мулалифнинг мулкий ҳуқуқларини бошқа шахсга ўтказиш мутлак ҳуқуқларни бошқа шахсга ўтказиш тўғрисидаги мулалифлик шартномаси асосида ёки мутлак бўлмаган ҳуқуқларни бошқа шахсга ўтказиш тўғрисидаги мулалифлик шартномаси факат ушбу ҳуқуқлар ўтказилётган шахс асардан муйян усууда ва шартномада белgilanган доирада фойдаланишига руҳсат беради ("Мулалифлик

хуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида"ти қонуннинг 38-моддаси).

Бироқ бугунги кунда ушбу мөъёрларга амал қилимайдиган, мулалифнинг ёки унинг ҳуқуқлари ўтказилётган шахснинг розилигисиз асарларини ўзбошимчалик билан сотадиган ҳамда бундан кун кўрадиган кишилар, афуски, учраб турибад. Оммавий ахборот воситалари ва ижтимоий тармоқларда бундай ишларга бот-бот дуч келётганимиз бежис эмас. Тошкент туманлараро иқтисодидаги суди-иР" МЧЖ асарини турли ҳаридорларга етказиб келган.

Даъвогар – "ИР" МЧЖ Тошкент туманлараро иқтисодидаги судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар – ЯТТ "MPR"дан 150 млн сўм товои пули ундиришин сўради. Нега дейиши?

2024 йилнинг апрелида рассом Д. Н. "Хотин-қизларни тазиқ, ва зўравонликдан ҳимоя қилиш" номли рангтасвир асарини яратган. 24 апрелда тузилган "Мулалифлик ҳуқуқи асосида асар яратиш тўғрисида"ти шартномага мувоғиф асарга нисбатан мутлак ҳуқуқларни ўзбеклинига хуусияти ва ҳуқуқбузарнинг айбий даражасидан келиб чиқиб, иш мумаласи одатларини ҳисобга олган ҳолда зарар қоплашниши ўрнига базавий ҳисоблаш миқдорининг

сортиментдаги полиграфия, бадиий-рассомлик максулотларни ишлаб чиқариш ва турли ташкилотларга етказиб бериш фаолиятини олиб боради. Қайд этилган шартнома билан асарга нисбатан мутлак ҳуқуқларни энди ушбу жамиятга тегиши. Унга қара Д. Н. жамиятнинг буюртмалари асосида асарни зарур нисхада яратади ва мутлак ҳуқуқларни билан топширади. Жамият эса уни ҳаридорларга сотади. Дарҳақиқат, май оидидан бошлаб "ИР" МЧЖ асарини турли ҳаридорларга етказиб келган.

Бироқ ЯТТ "MPR" асар мулалифи ва унга мутлак ҳуқуқларни эгаси бўлумиши "ИР" МЧЖнинг розилигига олмасдан, жумладан, келишувга эришмасдан ёки шартнома тузмасдан асардан даромад кўриш максадида ўзбошимчалик билан фойдаланиб, асар фотонусхаларини хагдид изех.уз орқали сотиб келган.

Номи зикр этилган қонуннинг 65-моддасида мулалиф, турдош ҳуқуқларни эгаси ёки мутлак ҳуқуқларни ўзбошимчалик билан ташкилотларни асосида ҳисоблаш миқдорининг

СЕНАТОР ЁШЛАР БИЛАН УЧРАШДИ

"Шўртган газ кимё мажмуаси"да ташкил этилган давра сұхбатида шу корхонада ишлаётган ҳамда вилоятнинг турли туманларидан келган кўплаб йигит-қизлар қатнашиди.

Олий Мажлис Сенати
аззоси Шуҳрат Асланов тадбиркорликчиликларига парламентнинг қонун ижодкорлиги йўнайлишидаги ташабbusiларни хусусида атрофлича сўзлаб берди. Шунингдек, мамлакатимиз тараққётининг бугунги босқичидаги долзарб вазифалар, "Ўзбекистон – 2030" стратегиясидаги мақсадлар аҳамияти, йўшлар парлamenti фаолияти ва унинг азольолари илгари сурәтлан тақлифлар, O'zLiDeP томонидан ёшларга қаратилаётган эътибор ва амалга оширилаётган ҳаётбахш лойиҳалар ҳақида тўхтади.

– Конунчиликни тақомиллаштиришда вилоят, туман (شاҳар) ва маҳаллаларни ижтимоий-иктисодий ривожлантириш, инвестиция, тадбиркорлик, камбағалликини ќисқартириш, бандлик (айниқса, норасмий бандликни камайтириш), таълим, тибиёт, ижтимоий химоя, инсон ҳуқуқлари, коррупцияга қарши курашиш, ташки мешнат миграциясини тартибга солиш билан боғлиқ мумхин масалаларга жиҳдий эътибор қаратилган, – деди Шуҳрат Асланов. – Бу борада юздан ортиқ чора-тадбиркорлар ва уларни амалга оширишининг аниқ механизмилари белgilanди. Бунда экология, атроф-муҳитни муҳофаза килиш, икlim ўзгариши, оила, ахоли саломатлигини сақлаш, болаларни зарабарли ахборотдан химоя килиш, туризм, қурилиш соҳаларини ривожлантириш юзасидан жўйли тақлифлар илгари сурилмоқда.

Парламент назорати доирасида 50 га яқин масалалар бўйича таҳлилий ўрганишлар ўтказиш режалаштирилганни ҳам бежизмас. Улар орқали асосланган тақлифлар ишлаб чиқиби, мавжуд муаммаларни ҳал қилишда вазирлик, мавжуд муммаларни ҳал қилишда вазирлик, идора ва маҳаллий давлат ҳоқимияти органларига мунтазам кўмаклашиб борилади. Ҳар бир

худудда биттадан фаолияти намунали йўлга кўйиладиган туман (шаҳар) кенгаши белгилаб олини ва уларнинг тажрибаси асосида ийл якунига қадар барча туман (шаҳар) кенгашилари фаолиятини намунали ташкил

шунингдек, ёшлар бандлиги, яшаш шароитларини яшиш, тадбиркорликни ривожлантириш орқали камбағалликини ќисқартириш, белgilanган вазифалар икроси юзасидан маълумот бериб ўтилди.

Учрашувда сўзга чиқкан ёшлар ишдан ажralмаган ҳолда бакалавр ва магистратурада ўқиси, ижтимоий-иктисодий ривожлантириш бўйича янги-янги лойиҳаларни амалётга татбиқ этиш, ёшлар маънавиятини юксалтириш борасидаги ўзларини қизиқтирган саволлар ва тақлифларни ҳам ўртага ташладилар.

Сайфулла ИКРОМОВ,
"XXI asr" мухбири

МАҲАЛЛИЙ КЕНГАШЛАРДА

ФАРОВОНЛИК ЙЎЛИДА

O'zLiDeP Қашқадарё
вилоят ва Шаҳрисабз туман
кенгашлари томонидан
"Ўзбекистон – 2030"
стратегиясини "Атроф-муҳитни
асрасра ва "яшил" иқтисодиёт"
йилида амалга ошириши
бўйича давлат дастури ва
уни тасдиқлаш тўғрисида"ги
Президент фармони лойиҳаси
мазмун-моҳиятига бағишиланган
давра сұхбати ташкил этилди.

Халқ депутатлари вилоят, туман кенгашлари депутатлари, ёшлар ва партия фаоллари иштирок этган тадбиркорларни сўзга чиққанлар мазкур лойиҳа мамлакатни ижтимоий-иктисодий ривожлантиришини

янги босқичга олиб чиқиш, ахолининг барча қатламлари учун экологик хавфсиз ва баркарор келажак яратишда дастурламал вазифасини ўташини таъкидлайдилар.

– Лойиҳадан барча соҳаларни комплекс ривожлантириш борасидаги жорий йилда амалга оширилиши лозим бўлган устувор максад ва вазифалар ўрин олган, – деди O'zLiDeP Шаҳрисабз туман кенгаши раиси, депутат Арслон Узоков. – Хусусан, ахолини тадбиркорликка жалб этиш, ижтимоий химояга муҳотж катламни кўллаб-куватлаш, фарзандларининг билим олиши учун шароитлар яратиш, уларга келгусида давлат грантилар яратади. Мулоқотда тарбияни амалга ошириш аносида икlim ўзгаришининг салбий оқибатларини юмаштишида дозларб аҳамият касб этиди. Мулоқот давомида депутат ва партия фаоллари ҳамда жамоатчилар вакиллари билан муҳокама килинган ҳолда ҳужжатни янада тақомиллаштириш юзасидан тақлиф ва мулоҳазалар билдирилди.

O'zLiDeP Қашқадарё вилоят кенгаши матбуот хизмати

қилишдир. Ҳужжат айни йўлдаги навбатдағи мукаддис.

Таъкидландики, лойиҳа доирасида қабул қилиниши кутилаётган ҳуқуқий ҳужжатлар сувни тежаш мақсадидаги каналларни бетон қопламаларга ўтказиши, сув тежовчи технологиялардан самарали фойдаланган ҳолда қышлок ҳўжалик максулотлари таъкидларидан кўпайтириш, яшил трансформацияни амалга ошириш аносида икlim ўзгаришининг салбий оқибатларини юмаштишида дозларб

Беҳбудий қандай тўй қилган?

Туркистон жадидларининг йўлбошиларидан биро Абдурауф Фитрат бундан 125 йил олдин “Нажот йўли” асариди “Дунё ҳалкларининг нобуд бўлиши сабабларидан биро истроғарчлиқидир”, деганида ҳак эди. XX юзйиллик бошларида Туркистон жамияти оиласий маросимларидан мисли кўрилмаган истроғарчлиқ, дабдаба акс этган тўй ва аза маросимлари авж олган. Ўзини чин мусулмон деб билган Туркистон ахолиси Маҳмудхўжа Беҳбудий қайд қилгандек, Қуръони каримидо мурхлаб кўйилган “Лаътлаку бидикум ала таҳлиқатих”, явни “Ўз кўлларигиз ила ўзингизни таҳлиқага отмангиз”, деган қондага амал килмай, бор-бундин тўй ва азалрга сарфлаш йўлидан борган. Натижада кўплаб оиласалар иқтисодий таназзулга учраган, уй-жойи ва ерини сотишга мажбур бўлган. Умрининг охиригача қариздан кутула олмай, фарзандларининг оғир аҳволда қолишига сабаб бўлганлар.

Бу даврда суннат ва никоҳ тўйларида қанд ва чопон тарқатиш, олти-етти хил овқат қилиш, беш-олти кун тўй бериш, тўй кунлари улоқ ва кўпкари ўйинлари ташкил қилиш; аза маросимларida уч, эти, йигирма, қирк ва йил деган ном билан турли истрофли маросимларни ўтказиш, азага келганларга нон, рўмол, совун каби тортиклар бериш урфа кирган. Камбағал оиласалар тўйга 2000 сўмдан 1000 сўмгача, ўртаҳол хонандонлар 2000 сўмдан 5000 сўмгача, бой хонадонлар 10 000 сўмдан 30 000 сўмгача харажат қилган. Ўша пайтда сигирнинг нархи 5 сўм, кўйнинг нархи 3 сўм, эчкининг нархи 2 сўм бўлгани инобатга олинса, камбағал оиласаларнинг энг арzon тўйи қарийб 70 та кўй баҳосига тенг бўлган.

Маҳмудхўжа Беҳбудий бу ҳақда “Бир карра диққат қилинсун, бирор яхудий ва ўрс хеч вакт тўй деган балоға беш минг сўм, ҳатто бир-ички минг сўм сарф килингани ўтшилтимайдир. Биз бўлса, йигирма минг сўмлаб сарф этармиз. Кошки бу пул ўзимизни эндики ёллиз истроғи гуноҳи ила кутулар эдик, йўқ балки биз ҳақ қулидин кўрқадурғон мусулмонлар бошқалар ақчасини барбод этиб, охиратға қарз, дунёға кулфат ортидирмиз”, деб таъкидлар, истрофли тўйларга қарши чиқсан. Туркистонда ишбilarmonlik bilan шуғулланётган рус, арман ва яхудийларнинг истрофли тўйлар, аза маросимлari ўтказмасдан маблағларининг бир қисмини ўз юритида мактаб ва мадрасалар курниш, таъминалар учун сарфлаётганини ўрнаш қилиб кўрсатган. Туркистонликларни ўз пулларини даббабали маросимларга сарфламасдан фойдали амаллар қилишга чақирган: “Тўй ва маърака ақчасидан болаларни ҳукumat мактабларига берсунлар ва талабаларни Макка, Мадина, Миср, Истанбулга ва Русия доруғунун ва доруссаноаларига юбориб, диний ва дунёвий ва замонавий одамлар етишиштормоқча сайд қилинлар”.

Маҳмудхўжа Беҳбудий Туркистон ахолиси оиласада фарзанд түғилган кунидан бошлай тўй учун маблағ йигишини бошлиши, бунинг учун ҳафтада ети кун 18-20 соатлаб ишлаши “қонун”га айланби қолганини афсус билан тилга олган: “Бечора косибни аъмоли тўйдур. Ўзи роҳат юзи кўрмайдур. Кечакундузни 18, балки 20 соатни меҳнатта ўткаратургон косиблари-

миз бордур. Ҳаққинча емайдур, киймайдур. Ўн ва йигирма саналар меҳнат ва машаққат этар ва худодан ўғил тилар, тўй қиммоқ учун. Йигирма саналик меҳнати уч кун тўйда тамом”.

Абдурауф Фитрат Маҳмудхўжа Беҳбудий фикрини тўлдирилар экан, уч кунлаб тўй қилиш истрофдан бошқа нарса эмаслигини таъкидлаган. “Оила ёки оиласа бошқариш тартиблари” асариди тўйларнинг ўтказиш кунлари масаласига диний нуқтаи назаридан ёндашиб, пайғамбаримизнинг “Тўйда биринчи куннинг таоми ҳақ, иккинчи куннинг таоми суннатдур, лекин учини куннинг таоми риёдир” – Икки одам бир-бирларидан ўтиш учун тўй ва зиёфат қисалар, биронта-сикига борманглар, уларнинг таомларидан еманлар”, деган гапларни иқтиbos сифатида кеттирган.

Маҳмудхўжа Беҳбудий “Бизни кемиргувчи иллатлар” мақолосида тўй ва аза маросимларини иқтисодий зарар кептируви, қарса боткогига итарувчи, ҳалқни кемиргувчи иллат деб баҳолаган: “Бизни кемиргувчи иллатлар деганда, заҳуму маразними гумон этарсиз? Ёнки, сил, сипария ва маҳовлини дерсиз? Йўн, андан ҳам ёмроқ ва андан ҳам жонхарош, бевоя, хонавайрон ва ғариф эттуби бир дард, биз – туркистонийларни шаҳри ва қишлоғи ёйинки ярим маданий, яром ваҳший синфларимизгача истило этиб, бутун тириклигимизга сарилган ва бизни инкоризга ва таҳлиқага ва жаҳаннамга юмалаттургон тўй, аза исмидаги икки қаттоли үйланган ийгитлар 10 йил, ҳатто бир умро қарздан қутула олмай ўй-жойини сотишга мажбур бўлаётганини, ҳолат шундай давом этса, туркистонликлар уйи ва еридан ажраби, гадойликка мажкум бўлиб қолишиларига ачинган: “Бир дўёнчи, бир гулкор, бир факирхол, бир косиб учун бу тўй ва таъзиллар ўтумдан қаттиғдурки, мунинг учун бечора ҳар кун ўлур. Ҳар кун ўлган ила-да кутулас. Ўзидан сўнгра ахлу аёлига бу йўқсуллик ва бу мусибатни мерос қўй”.

Маҳмудхўжа Беҳбудий тўйлар одамларни барбод қипадиган даражага етиб келганидан афсусланган. Бутун дунёда Туркистон ҳалқи каби истрофарчлиқка йўл қўйдиган қавм йўқлигини айтиб, неча саналардан бери тараққийпаварлар ва масала юзасидан тарғибот қисалар-да, кутилган натижага бўлмаётганидан афсусланган. Ўзининг “Таҳсил ва сафар замони ва таом” мақолосида тўйлар ва истрофли маросимларга сарфланган пуллар илим учун сарфланса, минг марта фойдалари бўлишини ўқтирган: “Азиз биродарлар, ўғул тўйларига сарф қилаттурғон ақчаларини мана шул имли замоний йўлига сарф этингиз, сиздан ўлгунгизга мол мерос қолмасун, балки, албатта, илим ва тарбия мерос қолсун”.

Маҳмудхўжа Беҳбудий Туркистонда мактаб, мадраса, мозор ва масжидлар ҳароб аҳволга келиб қолганини айтиб, ватандошларининг тўйга беҳуда сарфлаётган пулларини иншоотларнинг таъмири учун сарфлашга чақирган: “Тўй ва маъракага сарф қилиннагурган ақчани эски мадраса ва мозор ва масжид ҳамда мактабларни шикастrehxtlariга сарф қилинсун”.

Жадид ҳукumat раҳбарлари, амалдорлар ва уламолар истрофсиз тўйлар ўтказиб, ҳалққа намуна

бўлишлари кераклигини уқтирган. Ўз манфаатлари йўлида бемаъни урф-одатлар маросимларининг ривожланиб кетишига йўл қўйиб бермасликларига даъват қилган. Ўзи ҳам ҳалққа ўrnak бўлиш мақсадида камхарж тўй қилган. 1909 йил 15 апрелда ўғли Максадуджўханинг суннат тўйини 1000 сўмдан ҳам кам пул сарфлаб ўтказган. Тўйга кетиши мўлжалланган ортиқча сарф-харажатга Самарқанд шаҳридан бир бинони сотиб олиб, кутубхона очган ва китоблар ҳарид қилган. Вадуд Маҳмуд “Беҳбудий ҳақидаги хотирилари” да ёзишича, мутафаккир кутубхона учун Миср, Туркия ва Россиядан 6000 сўмлик китоблар ҳарид қилган.

Маҳмудхўжа Беҳбудий ўғлининг суннат тўйи ҳалқ орасида мухоммада бўлгани ҳақида ёзар экан, айримларга ўrnak бўла олганини, бавзилар бойлиги ва обрўсими хисобга олиб, тўй қилиши, тўйга 2000-3000 сўм сарфлаши керак эди, таңқид қўлганларини қайд этган. Шу ўринда айтиш жоизки, Маҳмудхўжа Беҳбудийдан ўrnak олиб, айрим бойлар дабдабали тўйлар қилишдан воз кечган. Жумладан, Мунаввар Алифкор ўғли ҳамхарж суннат тўйи қилиб, қолган пулга мактаб курган бўлса, Исҳоқжон Мирсолиҳий ўғли мактаб ўқувчилари учун мевали боғ яратишига 2000 сўм берган.

Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг энг яқин ва содик шоғири, жадидчиликнинг кўзига кўринган намояндаси Ҳожи Муин ҳам Туркистондаги истрофли тўйларни кўп марта таңқид қилган: “Биз Туркистон ҳалқи илмисизлигимиз сабабли турли маросим ва одатлар юки остинда эзилиб, мунинг учун ахлоқий ва молий жиҳатдан фоят қўй зарарлар кўрмакда бўлған бир милиатмиз”. Тараққийпарвар суннат, никоҳ, тўйлари ва аза маросимларини энг заарарли урф-одатлар деб атаган. Ушбу маросимларнинг энг ёмоналигига барҳам бериш, бавзиларини ислоҳ қилиш керак, деган хуносага келган. Истрофли маросимларни билимзилик ва жаҳолатдан пайдо бўлган, деб хуносага қўлган ва миллат бойларини пулларни бехуда, кераксиз, заарарли маросимларга сарфламай, ўрнини жойларда ишлатишга чақирган: “Бизларнинг бойларимиз топтаг пулларни базм, кўйкори, тўйларда истроф қилилар. Агар ўшалер ерда истроф қилина турган пулни шундок ўрнуни жойда сарф қисалар, қанча болалари нодонликдан кутилиб, диндан ҳам илм ва адабдан ҳадардор бўларлар эди!”.

Ҳожи Муин тўй – таъзия истрофлари” мақоласида туркистонликларнинг истрофарчиларини чеклашга асосий масала сифатида қараган ва доимий тарғибот ишлари олиб бориш керак, деб таъкидларига “Ҳалқни ўз ҳолига кўйса, ўзининг фойда-зараравири ўйламай, ҳар бир тўғри келган ишни қилаверади, ўлганича фойдаисиз урф-одатларнинг асоратидан чиқа олмайди. Шунинг учун ҳалқни ўз ҳолига кўйиш тузук эмас. Масъул кишилар ва ёшларимиз бу муаммаларни ҳал қилишда, тұхтатида ҳалққа йўлбошли

ва тъманиноти бўлиб туршилари керак”.

Ҳожи Муин матбуотда 10 йил давомида (1914-1924 йиллар) истрофли маросимларни таңқид қилган. Бундан ташкари “Тўй” драмасини ёзган ва саҳналаштирган. Ушбу саҳна асари 1915 йил 21-24 январ кунлари Тошкент ва Наманган кўнгилли театр жамоа-

лари томонидан намойиш этилган.

Йиллар давомида дабдабали тўйлар ва маросимларни таңқид қилган Туркистон жадидлари 1917 йил 14 марта “Шўрайи Исломия” сиёсий ташкилотини тузганинда истрофарчиларга барҳам бериши асосий вазифа қилиб белгилаб олганлар. Жумладан, “Шўрайи Исломия” ташабуси билан 1917 йил 16-23 апрелда бўлиб ўтган Умумтуркистон мусулмонларининг биринчи қурултойида тўй ва маъракаларни тартибга солиши тўғрисида Қарорнома тасдиқланган. Шунингдек, Саид Аҳор Маҳсум, Муродхўжа Эшон, Ҳамидхўжа Эшон, Абдулсамий қоридан иборат ишгуру тузилиб, уларга тўй ва маъракаларни дабдабасиз, истрофарчилариз изғазлишга кўйилган.

Қарорномада никоҳ тўйлариди кичик тўй, қозон қайтариш, катта тўй-базмалар, юз кўрар, ҳайитларда мол сўйиб келин кўриш, киз оши бериса аёлларнинг ҳар бирига алоҳида нон ва ош тортиш, сандиқда йиллар давомида сакланадиган гулкўрла ва бошқа фойдасис моллар, араваларга галла ва бошқа нарсалар ортиб тўй юбориши, қалин олиши каби истрофли харажатларга барҳам бериши таъвидланган. Шунингдек, ушбу ҳужжатда тўй маросимида кўёв билан борадиган одамлар 20-40 тадан, келин билан борадиган сони 10-20 тадан ошмаслиги белгиланган. Тўйдан кейинги чорлари бир марта қилиниб, унда икки томондан 10 тадан ортиқ киши қаштнашаслиги тайинланган. Бешик тўйи ва чиллагурезонларни бутунлай йўқотишига қарор қилинган. Қарорномада ўғил тўйларини чеклаш ҳам назарда тутилган бўлиб, 3-4 кишини чақириб, болани суннат қилдириш белгиланган.

“Шўрайи Исломия” бойларга мурожат қилиб, мавлудларни ҳам тежамкорлик билан ўтказиш, мавлудга аталган пул ва ғаллаларни маҳаллаларидағи камбағалларга, ўй-жойизига бекораларга, мактаб ва мадрасаларга, ҳайрия жамиятларига беришлари мақсаддаг мувофиқ деб таъкидларига. Қарорномада кўзда тутилган тартибларга амал қилмаганларнинг тўйларини тўхтатиш, ўзларини қозига топшириш ва қазолаш белгилаб қўйилган. Афуски, Туркистон ахолиси истрофли маросимларидан воз кечмаган. Ким ўзарга дабдабали тўйлар қилган, турли оиласаларни ўтказишида истрофарчилар қилган.

Хуллас, бугун ҳам шу анъаналарга содик қолган “замонавий авлодлар” тўйларни ихам ўтказиш, тежамкорлик қилиш фикридан анча узоқда бўлиб, янги урф ва одатларни ўйлаб томоқдалар. Айниска, нуғузли раҳбарлар, амалдорлар, санъаткорлар ҳашаматли тўй ва маросимларни ўтказиш бўйича “ҳалққа ўrnak бўлмоқдалар”. Агар жадид боболаримизнинг 100 йиллар олдин ихам ва камхаражат тўй маросимларини ўтказишига оид давъатлари, тарғиботлари ҳукумат даражасида амалиётга жорий қилинса, миллат тараққиётни йўлдиги энг мухим қадамлардан бўларди, деб ҳисоблаймай.

Дилноза ЖАМОЛОВА,
Ўзбекистон Фанлар академияси
Тарих институти директорининг илмий ишлар
бўйича ўрнинбосари,
тарих фанлари доктори

Манба: Oyina.uz

НАШР КЎРСАТКИЧИ: 406

123456

Навбатчи мұхаррір:

Фаррух ЖАББОРОВ